

‘कामात सातत्य आणि कामाशी समर्पण असणाऱ्या व्यक्ती आयुष्यात यशस्वी होतातच!’

‘कामात सातत्य आणि कामाशी समर्पण असणाऱ्या व्यक्ती आयुष्यात यशस्वी होतातच!’

प्रसंग- श्री. सीताराम साळी सत्कार सोहळ्यानिमित्त

दि. १६-१२-२००७, स्थळ - जेडीसीसी बँक सभागृह, जळगाव

सीताराम साळींचा सत्कार हा दूरदर्शनच्या एका ज्येष्ठ छायाचित्रकाराचा सत्कार. हा कार्यक्रम अगदी कौटुंबिक आणि भावस्पर्शी झाला. ज्येष्ठ विचारवंत श्री. भवरलाल जैन यांचे सुहृद शब्द सर्वांचे डोळे ओलावून गेले! कलेचा परिसस्पर्श झालेल्या या कलासाधकाची सुरुवात अभावाने झाली तरी त्याने कालांतराने स्वतःचा प्रभाव निर्माण केला. इतरांच्या प्रतिमा टिपता टिपता स्वतःची प्रतिभा सिद्ध केली. खानदेशच्या कर्तृत्ववान व्यक्तींना पडद्यावर पाहण्यात त्यांची बातमी ऐकण्यात साळींना कोण आनंद! उत्कृष्ट प्रतिमेचा ध्यास लागलेल्या या कलाचिंतकाने आपल्या मुलालाही कलेचा वारसा दिला, अशावेळी भाऊ अधिक संवेदनशील होतात. भाऊंची भाषणे खूप वेगळ्या धाटणीची आहेत. वाचकांवर ते संवेदनेचा आगळा संस्कार घडवतात. हे भाषण वाचताना महामानव बाबा आमटेंच्या एका सुंदर विधानाचे स्मरण आपल्याला होईल- ‘गुलाब देणाऱ्या हातांना सुगंध चिकटल्याशिवाय राहत नाही!’

सन्माननीय व्यासपीठ, सीतारामभाऊ, मीनाताई आणि भगिनी-बंधूनों,

“भाऊ, आपण अलीकडे लहान-लहान समारंभसुद्धा का घ्यायला लागलात,” असा एक प्रश्न एका प्रतिष्ठित माणसाने मला विचारला. मी म्हटले समारंभ लहान किंवा मोठा हा प्रश्न नाही, चांगले समारंभ कोणीही घेणे जरूरीचे आहे (टाळ्या...) समारंभ लहान किंवा मोठे नसतातच. खुर्ची लहान किंवा मोठी नसते. त्यात बसणाऱ्या माणसावर, तिची उंची अवलंबून असते. खुर्चीमध्ये बसणारा माणूस, त्या खुर्चीची उंची दहा फुटांनी वाढवू शकतो, किंवा तिला चिकटून बसून शेवटपर्यंत बदनामी स्वीकारू शकतो. सध्या दुसरा प्रकार जास्त प्रचलित आहे. (हशा)

ज्या तिघांची नावे आता घेतली गेली, त्या तिन्ही लोकांमध्ये एक साम्य आढळले आहे. त्यांनी प्रत्येक वेळा माणूस काय आहे हे पाहण्यापेक्षा त्याचे कार्य काय आहे हे पाहण्याचे काम केले आहे. सीताराम भाऊंचे कामाचे सातत्य आणि कामाशी समर्पण हे त्यांचे विशेष. सातत्य म्हणजे कसे की, त्यांच्या व्यवसायाला पंचेचाळीस वर्षे झाली. दूरदर्शनला

पस्तीस वर्ष झालीत. परंतु त्या आधीपासून सीतारामभाऊ याच व्यवसायात आहेत. माझे आणि त्यांचे व्यवसाय सुरु करण्याचे वर्ष एकच आहे- सन १९६२. आमची पहिली भेट दिल्लीला झाली. दिल्लीला ॲवार्ड वितरणाचा एक विशेष सोहळा होता. जळगावच्या एका माणसाला ॲवार्ड मिळणार होते. दूरदर्शनमध्ये फक्त आपल्या गावचा माणूसच दिसला पाहिजे, दुसरी एक-दोन माणसे दिसली तरी चालतील, पण प्राधान्य क्रमाने आपल्या खानदेशचा-जळगावचा माणूस दिसलाच पाहिजे, असा हट्ट धरणारा माणूस म्हणजे सीतारामभाऊ! माझा त्यांच्याशी तेव्हा काही परिचय नव्हता. ज्या काही २५ लोकांना ॲवार्ड मिळाले त्यापैकी दूरदर्शनमध्ये दोन- तीनच दाखवणार होते. दूरदर्शनवर कोणते दाखवले जावे, या दृष्टीने जळगावकरांसाठी जे काही प्रमाण बसवायला पाहिजे ते सीतारामभाऊ बसवणार होते. परिचय नसताना, कोणत्याही प्रकारचा लाभलोभ नसताना जळगावच्या प्रेमाखरातर त्यांनी तसे घडवून आणले. त्या वेळी मुलाखतसुद्धा घ्यायला लावली आणि ती मासिकातसुद्धा प्रसिद्ध झाली.

मित्रांनो, माणूस इतिहास घडवत असतो आणि इतिहासही माणसाला घडवतो, त्याला साजेसा असा हा एक किस्सा आहे. त्यानंतर १९८० मध्ये आमचे खूप जवळून संबंध आले. १९९० मध्ये तर मात्र खऱ्या अर्थाने आम्ही परस्परांच्या जवळ आलो.

डॉक्टर आचार्य (चेअरमन, जळगाव जनता बँक) साहेबांकडे बसलो होतो. त्यांनी सांगितले की, मला इथे बोलावण्याचे काहीच कारण नाही. बँकेकडून मी सगळ्यांना मदत करतो, ती त्यांनाही केली. तेवढ्यासाठी आपण मला बोलावून सत्कार करणे, हा माझ्यावर अन्याय आहे. मी त्यांच्या मताशी सहमत आहे, कारण नदीचे काम वाहणे आहे, त्यामध्ये कपडे धुवायचे किंवा त्या पाण्याला फक्त प्यायचे पाणी समजून प्यायचे किंवा त्याला तीर्थ समजायचे हे ज्याच्या त्याच्या दृष्टिकोनावर अवलंबून आहे. नदीवर ते अवलंबून नाही, किती माणसे आढळतात अशी? जी सातत्याने चांगले काम करत असतात आणि चांगल्या माणसांच्या आठवणी ठेवतात, कृतज्ञता बाळगतात.

सीताराम साळी यांनी १५ पंतप्रधान आणि २५ मुख्यमंत्री पडद्यावर आणले, छायाचित्रीत केले. अनेक पुढाऱ्यांच्या प्रतिमा काढल्या आणि सगळ्यांपर्यंत पोहोचवल्या. मला खूप बरे वाटले. पण समाजामध्ये ही कृतज्ञता अजून आली नाही. विश्वासराव आपण पुण्याबद्दल बोललात, माझे पुण्याबद्दल दुमत अगदी स्पष्ट आहे, “पुणे तिथे काय उणे ?” असे समजून आपण चालतो. त्यामुळे आपण जे काही बोललात, त्यात मला आश्चर्य काहीच वाटले

नाही. त्याचे कारण असे आहे की, “आपण जेवून आलाच असाल, चहाची वेळ अजून झालेली नाही, पाणी आणते का ग?” असे म्हणून आपण येणाऱ्या अतिथींशी डोके लावता, ती संस्कृती अजून आमच्या गावापर्यंत पोहोचलेली नाही. याचे कारण की, आमचे औद्योगिकीकरण झालेले नाही आणि ते औद्योगिकीकरण होण्याआधीपासूनची ही संस्कृती असल्यामुळे पूर्वी पुण्याला आम्ही जळगावची सुधारून वाढवलेली आवृत्ती असे म्हणत असू. पण आता आम्हाला तसे म्हणणे कमीपणाचे वाटायला लागले आहे, हे मात्र नमूद करावेसे वाटते. जळगाव समाज संस्कृतीच्या अतिथ्यशीलतेत आणि पुणे समाज संस्कृतीच्या अतिथ्यशीलतेत खूप मोठा फरक आहे. आजच्या या सत्कार सोहळ्याला समाजातील कृतज्ञ माणसांची निश्चित उपस्थिती आहे. जे कलेचे मोल जाणतात, कलावंताला अनमोल मानतात, त्यांनी येथे येऊन सीतारामभाऊंचा सत्कार करणे उचितच आहे.

मित्रांनो, कारणासाठी येणारे लोक पुष्कळ आहेत पण विनाकारण सुद्धा कोणीतरी यायला पाहिजे ना? विनाकारण यायची जी प्रथा आहे ती आपल्या समाजामध्ये सुरु झालेली नाही. कारण विनाकारण काम करण्याची सवय लावून घेणारे दिवटे फार कमी आहेत. मीनाताईना जे काही अनुभव आलेले असतील, आणि आलेले आहेत मला असे वाटते ते अनुभव आणि चटके हे प्रत्येक राजकारण्यांच्या धर्मपत्नीला आलेले असतात. या धर्मपत्नींचे एक चुकते की, त्यांना असे वाटत असते की, ज्याचे माझ्यासोबत लग्न झालेले आहे त्यांनी सदैव माझ्या सेवेत राहिले पाहिजे, परंतु आपण एक विसरता की, आपल्या आधीच त्यांनी एक लग्न, एका दुसऱ्या मुलीशी केलेले असते, फार घाबरून जाऊ नका, ती मुलगी म्हणजे ART कला त्या दृष्टीने पाहिल्यास हे दुसरे लग्न आहे, असे समजावे.

कोणत्याही कलाकार माणसाच्या कुटुंबाला आणि केवळ कलाकार नव्हे, तर एखाद्या ध्येयाने भारावलेल्या प्रत्येक व्यक्तीच्या धर्मपत्नीला या दिव्यातून जावे लागते. विश्वासरावांनी सांगितल्याप्रमाणे आपण इतके दिवस कसे काढले असतील? हा प्रश्न सगळ्यांना पडलेला आहे यात वादच नाही, परंतु आपण संसार सुखाने केला, याबद्दल सीतारामभाऊंचा सत्कार करण्याआधी त्यांच्या सहधर्म चरिणीचा सत्कार करायला पाहिजे असे मला मनापासून वाटते. दिवसरात्र एकच घोकणी करून आपण चालणार असाल, तर इतरही काही आपल्या आयुष्यात असते, त्याचा विसर पडणे साहजिक आहे. हा विसर नव्हे तर तो आपला स्वभाव होऊन जाणे, हे सुद्धा साहजिक आहे. सातवी-आठवी शिकलेला माणूस शिक्षणाच्या दृष्टीने अनेक बाबतीत अनभिज्ञ आहे असे समजायला हरकत नाही, परंतु स्वतःच्या सातत्याने आणि सबळपणाने समाजाची सेवा करणारा इसम याचे जर उत्तम उदाहरण असेल, तर

ते सीताराम भाऊंचे आहे. मोठ्या गावामध्ये जन्म घेतला, खूप घराण्यामध्ये जन्म घेतला, शिक्षण घेतले, खूप मोठी साधने घेतली मोठे कलादालन उभे केले. एखाद्या मोठ्या व्यक्तीचा मुलगा किंवा मुलगी होऊन आपण प्रगती केली, त्यात विशेष तरी काय आहे? काहीच नाही. पण सगळे काही नसताना जर आपण ४५ वर्षे सतत एकच ध्यास घेऊन जगू शकलात तर मला असे वाटते की ती समाजाची फार मोठी सेवा आहे. प्रत्येक स्तरामध्ये अशी माणसे आहेत त्यांना आपण शोधून काढले पाहिजे; त्यांचे सत्कार घडवून आणले पाहिजे.

अशा कृतज्ञतापर सत्कार समारंभासाठी दुसरे कोणी प्रमुख पाहुणे मिळत नसतील तर भाऊ नक्कीच मिळतील, हे लक्षात ठेवा. (टाळ्या)त्याचे कारण असे आहे की, सातत्य, समर्पण, सेवा जोपासणाऱ्या माणसांवर समाज उभा आहे. समाज हा श्रीमंतीवर उभा असता, तर आत्तापर्यंत आपला समाज संपला असता. विश्वासरावांनी मोठ्या गर्वाने असे सांगितले की, आपण पाच अमेरिका ख्रिशात ठेऊ, मी म्हणतो की पाच नाही पन्नास ठेवू!(टाळ्या) एवढी शक्ती आपल्यात आहे. आपण तसे घडवून दाखवू विश्वासराव पंचवीस वर्षातच हे घडेल, फार जास्त काळ राहिलेला नाही आम्ही त्या वेळेला असू की नाही माहिती नाही. बहुतांशी नसू, परंतु हे घडणार आहे. मात्र याचे कारण प्रसार माध्यम आहे, असे मी मानणार नाही, प्रसार माध्यमांमध्ये अर्थात दूरदर्शन बऱ्याच अंशी अपवाद आहे, असे मला तरी वाटते.

मित्रांनो, आपल्याला भडक बातम्या का आवडतात, मग आपल्यामधला माणूस हा जिवंत आहे की मेला आहे आणि आता आपल्यामधला जो प्राणी आहे तो जागृत झाला आहे का? तसे नसेल तर सीताराम भाऊसारख्या लोकांना आणि असलेल्या लोककार्यक्रमांना आपण अशा पद्धतीने कव्हर करायला पाहिजे, आणि अशा प्रकारे भरपूर असा प्रतिसाद आपण त्यांना द्यायला पाहिजे, असे माझे प्रामाणिक मत आहे. आज सीताराम भाऊंच्या समारंभाला माझ्या तब्येतीची फारशी साथ नसतानाही मला इथे उपस्थित राहता आले, त्याबद्दल मी स्वतःला भाग्यवान समजतो. सीतारामभाऊ मला एक वर्षाने ज्येष्ठ आहोत.

समाजामध्ये विशिष्ट प्रथा पडलेल्या आहेत की, वयाने आणि इतर सातत्याने, समपर्णाने मोठ्या असणाऱ्या माणसाचा सत्कारसुद्धा आंतरिकरीत्या जे फार मोठे आहेत, अशा माणसाच्या हाताने करावा. आपण मला एवढ्यासाठी बोलावले, माझ्या मनातल्या ज्या भावना आहेत त्या व्यक्त करणे मला गरजेचे वाटले, म्हणून एवढ्या विस्ताराने मी माझी बाजू आपल्यासमोर मांडली. परंतु आपण हे लोण सगळ्यांपर्यंत पोहोचविले पाहिजे. ज्या

ज्या वेळी असे चांगले कार्यक्रम होतील, त्या त्या वेळी आपण येणार असाल तर येताना आणखी दोघांना आपल्यासोबत आणले पाहिजे. कृतज्ञतापर सोहळ्यांना निमंत्रण फी गरज नसते, मूल्य संस्कारित चांगूलपणाची गरज असते! तो चांगूलपणा आपल्या अंगी असेल, तर मग माणूस कोणत्याही क्षेत्रामधला असला, तरी आपण तिथे जाणे आवश्यक आहे असे वाटत असते. या कृतार्थ भावनेपोटी त्या कार्यक्रमाला गेले पाहिजे. ती एक वृत्ती आपल्या समाजामध्ये प्रस्थापित व्हावी, या दृष्टीने आजच्या या समारंभाकडे बघा, यापुढेसुद्धा असे समारंभ झाले तर अशा कार्यक्रमांना आपण भरघोस प्रतिसाद द्यावा.

आताच विश्वासराव बोलले, आपण मूल्यात्मक गोष्टी जपत आहोत, त्याबाबत आपण जागरूक आहोत, हे त्यांना आपण कृतीने सांगू मित्रांनो, आज सभेला रंग आणण्याचे काम केले आहे. सीताराम भाऊंनी आपण सांगितले की, त्यांची पण अशा महान व्यक्तींना सदिच्छा देणे आपले काम आहे, आजपर्यंत त्यांनी जसे काम केले आहे, तसेच पुढे सुरु ठेवावे. आज त्यांच्या दुसऱ्या पिढीतही हेच सातत्य आहे, पुढची पिढीही कामात रमणारी असणे, याला सुद्धा भाग्य लागते! सर्वसाधारणपणे हे घडत नाही. सतीषसुद्धा आज तेच करतो आहे. माझ्या सगळ्या कार्यक्रमातही आजपर्यंत सीतारामभाऊ प्रत्येक वेळी हजर राहिलेले आहे. एखाद्या वेळी मंत्र्यांच्या कार्यक्रमाला फाटा मारला असेल पण माझ्या कार्यक्रमाला त्यांनी आजपर्यंत कधीही टाळले नाही. म्हणून ‘भंवरलाल’ यांना आपण सगळे मोठे समजायला लागले. सीताराम भाऊंना कोणी ओळखत नव्हते, परंतु कलावंतांचे आयुष्य कसे असते पहा, छाया आणि चित्र, छायामध्येही तो असतो आणि चित्रामध्येही अदृश्यपणे तो असतो आणि त्यामुळे त्याला तो माहितीच नसतो. ज्याला तो छायाचित्र दाखवतो, त्याला मात्र वाटत राहते मी खूप मोठा माणूस आहे, छान आहे वगैरे.

निरपेक्षपणे जी काही वस्तुस्थिती असेल, ती समाजासमोर ठेवणे आणि तीही जास्तीत जास्त सकारात्मक असणे, याची आज सामाजिक जीवनाला किती आवश्यकता आहे, हे आपल्याला वेगळे सांगायला नको. विश्वासराव त्यावर बोलले आहेत, आणि तशी पत्रकारिता, तसा मिडीया एकूणच त्यातील मूल्य संवर्धन आपण या जाहिरातीच्या काळामध्येसुद्धा, चंगळवादी वातावरणात या पैशांच्या काळातसुद्धा जपू शकलो, तर याचे मला सार्थक झाल्यासारखे वाटेल. असे होणे कठीण आहे, पण सगळ्यांच्या मदतीने आपण करू शकतो आणि करू.

सीताराम भाऊंनी जसे काम वाटून दिले आहे, तसे मी सुद्धा माझ्या व्यवसायाचे आणि जीवनाचेही काम अशोकला वाटून दिलेले आहे, आणि माझ्यासोबत मी अशोकला ही अशा पद्धतीची जागा दिली आहे. यापुढेही असेच जबाबदारीने राहावे याची खात्री द्यावी, म्हणून अशोकलासुद्धा या ठिकाणी आणले आहे, अशोकला सभाधीटपणा अजून यायचा आहे. त्याची हिंमत वाढली, म्हणजे तोही निश्चित आत्मविश्वासाने भाषण देऊ शकेल आणि हे होईल याची मला खात्री आहे. अशोकच्या पाठिशी आपले आशीर्वाद असू द्यावे. आपले आशीर्वाद आणि सदिच्छा हेच या उद्योग समूहाचे खरे भांडवल आहे. त्यामुळे आपली प्रगती झाली आहे, यापुढे ही होणार आहे.

अशोकने जळगावच्या सांस्कृतिक आणि क्रीडा क्षेत्रात भरीव योगदान द्यावे, अशी माझी अपेक्षा आहे, जळगावचे नाव कंपनीच्या माध्यमातून जगाच्या नकाशावर आपण आणलेले आहेच. सांस्कृतिक आणि क्रीडा क्षेत्रातील अनेकांना सहकार्याची आवश्यक ती साथ सोबत देऊन अशोकने जळगावचे नाव त्या ही क्षेत्रात, जगात झळकवावे, अशी माझी इच्छा आहे, आणि तसे होईल याची खात्रीसुद्धा आहे. मला आपण या कार्यक्रमाला बोलावले त्याबद्दल मी आभारी आहे आणि हा एवढा सुंदर समारंभ आपण घडवून आणला याबद्दल मी आपल्या सर्वांचे मनःपूर्वक कौतूक करतो आणि मी माझे दोन शब्द संपवतो.

जय हिन्द, जय महाराष्ट्र.